

På vilje veier

LIVSFILOSOFI. Faglitteratur forstås best i lys av dets publikum, og boken *Økologi, samfunn og livsstil* er ikke noe unntak. For å få grep på denne bokens skiftende betydning i vår offentlige debatt må man derfor søke å forstå dets gamle og nye publikum.

Arne Næss:
Økologi, samfunn og livsstil
421 sider. Universitetsforlaget/Bokklubben Dagens Bøker. 1999.

Ingen kan ha unnlatt å legge merke til at Arne Næss igjen er blitt på moten – ikke på universitetene eller i Morgenbladets – men blant «grassrots» av landets nye livsfilosofier.

Da *Økologi, samfunn og livsstil* ble til ved begynnelsen av 70-årene var det et ganske annet publikum som leste Næss. Det var unge radikale studenter og politiske aktivister knyttet til samarbeidsgruppa for natur og miljøvern som da utgjorde Næss sitt viktigste publikum. De var også til en viss grad med på å utvikle boken. Dette publikumet inkluderte en serie med biologer som siden 1968 hadde vært i gang med å kartlegge hele det økologiske systemet på Hardangervidda. Noen av dem oppsøkte filosofisk forankring av forskningen. Resultatet ble en serie med trepartige forelesninger kalt «Økologi og filosofi» som søkte å legge et vitenskapsteoretisk fundament for Hardangervidda-prosjektet.

Det var Iver Myrstenud som introduserte økologisk terminologi for Næss og gjorde ham kjent med miljøproblemer gjennom blant annet boken *Forurensning og biologisk miljøvern* fra 1971. Han var en del av det radikale blindemiljøet og deltok i «samarbeidsgruppa for natur og miljøvern» der Sigmund Kvaløy særlig skrevet en magistergrad i filosofi om jazz, og arbeidet med å utvide sine tanker om jazz til en generell økofilosofi om dynamisk tid og kreativitet i naturen. Dette knyttet han opp til politisk engasjement for valg vern av Maridalen vassdraget fra kraftutbygging og storkapitalen i en serie med artikler, pamfletter og småskrifter om den overhengende øko-katastrofen. Andre sentrale figurer inkluderte Paul Hofreth og Arne Vinje som sammen redigerte i alt fire utgaver av *Økofilosofisk lesebok*, en samling av artikler som oppsummerer nye av arbeidet og miljødebatten fra de tidlige 70-årene.

Økologi, samfunn og livsstil ble laget for dette publikumet. I alt fire ulike stensallgaver og to bokutgivelser i ulike reviderte varianter viser hvordan mennesket vokste frem i dialog med denne gruppen av unge radikaler. Tanken var at boken skulle omrindere kontinuerlig i takt med miljødebatten slik at den reflekterte miljøbevegelsens ulike nedslagsfelt. Den ble trykket i stensallform og billige pocketutgaver nettopp for å gjøre den tilgjengelig for studenter. Inspirert av Peter Wesel Zapfies abstraksjon (fra 1961) søkte Næss og hans likesinnede å bytte ut av det de oppfattet som en dominerende og snever menneskesentrert filosofi. De søkte heller å forstå mennesket på likefot med alt annet liv i den økologiske helhet. Menneskets plass i villmarken skulle tas på filosofisk alvor. Man skulle våge å utrolske nye og vilte filosofiske veier.

Resultatet finner vi i boken i form av en økosentrert etikk og samfunnsforståelse der Næss argumenterer for at utbodelse av alt liv skal ha

verdi i seg selv. Verdien av andre livsformer enn mennesket skal forstås uavhengig av snevre nytteformål, og mennesker skal ikke ha rett til å redusere det biologiske mangfold uten for å tilfredsstille vitale behov. Den moderne materialistiske økonomi og industrielle kultur skal forslås til fordel for et økologisk sensitivt samfunn og en livsstil der man ikke setter seg selv over annet liv på jorden.

Næss var den første til å innrømme at det vil ta nye tid å utvikle et slikt radikalt prosjekt. Boken ble allerede i sin samtid forstått som uholdbar. Nye utgaver og bearbeidelser skulle derfor skrives etterhvert som den økologiske bevegelse og livsstil skred frem. I den siste utgaven fra 1976, som er lagt til grunn for foreliggende utgave, heter det følgende i forordet at han «håper leserne ikke vil irritere seg over en til dels ulovlig stil og over at «noe er ubalansert i selve tankegangen».

Denne setningen er nå blitt støket. Hva som var et dynamisk filosofisk prosjekt har i dag styrt, ikke på grunn av Næss selv, men fordi hans akademiske publikum er blitt erstattet til fordel for et folkelig sug på enkel og populær livsfilosofi. Næss av i dag presenteres ikke i stensall, men som den perfekte julepresang i hardback gavelommat fra gamle radikaler og nymoralister.

I kraft av hans nye publikum har vi fått en ny Arne Næss. Det offentlige bilde av ham har forandret seg fra filosofiprofessor til vismann og nasjonal profet. I media møter vi ham nå som den erismenne filosofen som trekker seg tilbake til sin hytte i Fvegaheim, (som i Økosofii?). Her utviklet han sin personlige filosofi i sitt lille klutryppim kalt «Nirvana på toppen av Hardangervidda». Trygt plassert i en lenestol bokstavelig talt på toppen av fjellet beskriver han hvorfor vi bør forandre vår livsstil vekk fra en ovenfrå og ned holdning til naturen. Vi bør angivelig lære å forstå at vårt «alle selv» bare er en liten del av «det store Selvet», det vil si naturens økologiske helhet slik den åpenbarer seg for filosofen i form av en ny verdensanskuelse utover Hardangervidda.

Det er synd at Thomas Hylland Eriksen med sin glimrende antropologiske innsikt i nordmenns livsfilosofi ikke har benyttet anledningen til å utrolte denne nye Næss. I en ellers utmerket innledning hadde det vært spennende med en analyse av folkelig livsfilosofi som sosiokulturelt fenomen.

Filosofier og radikale studentmiljøer er ikke lenger interessert i å bevege seg på de vilte veiene Næss var med å utforske på 70-tallet. De som er seriøst opptatt av økologisk filosofi finner dessuten heller inspirasjon i den engelske reviderte utgaven av *Økologi, samfunn og livsstil* fra 1989. Det nye livsfilosofipublikumet som bokklubben henvender seg til risikerer dermed å bevege seg ut på midlerte interessante vilte veier med den foreliggende utgave. Påstander som i 1976 var ment å provosere til kritisk filosofisk granskning kan i dag lett bli lest som flere visdomsord til landets 70.000 nye livsfilosofier.

Peder Anker